

mokslo menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DAIS / 1979 METAI

SPALIO MĖN. 6 D. / OCTOBER 6, 1979

PART TWO — Nr. 233 (36)

Šiame numery:

Tuo pačiu metu Vilniuje.
Dail. Henriko Šalkausko netekus.
Vincas Trumpa apie dr. Jono
Šliūpo monografiją.
Dalis Sruogaitės-Bylienės atsiminimai
iš kelionių su Vincu Krėve
Vytauto Mačernio eilėraščiai ryšium
su poeto 35 metų mirties sukaktim.
Aktorė Ingrida Blekytė Yermos
improvizacijoj, Stratforde.
Išsivijos literatūros antologija
anglų kalba.

Kertinė Parastė

Tuo pačiu metu,

kai minimas Vilniaus universiteto 400 metų jubiliejus
ir spaudos atgavimo 75 metų sukaktis

1979 m. minime Vilniaus universiteto 400 metų sukaktives. Ta proga buvo pasirūpinta išleisti vieno iš jo profesorių ir rektorius Alberto Kojelavičiaus-Vijūko (1609-1677) stambia, dvitome „Lietuvos istorija“. Veikalas iš lotynų kalbos buvo išverstas daugiausia kaip prieš dešimt metų. Šiemet jis spausdėjęs buvo jau surinktas ir sustatytas į spausdinimo mašiną. Atspausdinti korektūros lapai. Spaudos riktai „parūpo“ glavitui (politinei cenzūrai), kuri seniau nesidomėdavo senoviškais verstiniiais leidiniais. Pirmoji „ideologija“ aptiko kalbininko J. Senkaus našlę. Ji parodė šefui Gurvičiui, tam pačiam, kuris seniau A. Vieniūno „Puodžiūnkiui“ „pakėlė dėdėnį lygi“. Gurvičius nubėgo į Centro komitetą („Draugo“ kultūrinio priedo red. pastaba: Lietuviškoji tarybinė enciklopedija savo 4-tame tome apie Borisą Gurvičių mus informuoja šitaip — „Gurvičius Borisas (g. 1917. III.16 Kaune), rev. judėjimo Lietuvoje veikėjas, LTSR nusipelnęs kultūros švietimo darbuotojas (1965). TSKP narys (1934; iki 1940.X priklausė LKP). 1932-34 ir 1937-40 Kaune dirbo komjaunimo darbu. 1935-36 Maskvoje mokėsi part. m-loje. 1937-40 LKJS CK narys; 1937 įkūrė Greifenbergerio pogr. spaustuvę. Už rev. veiklą kalintas. Per D. Tėvyinės karą Raud. armijos 16 liet. divizijos polit. darbuotojas. Nuo 1945 m. LTSR Glavlit'o viršininko pavaduotojas“). Duobkasio vaidmenį čia suvaidino „istorijų daktaras“ Jonas Aničas: argi galima „vyresnįjį brolį“ vaizduoti tokį, koks jis buvo ir yra, ir kaip jo darbus aprašo Kojelavičius Aničas pagalbos kreipėsi į šių dienų muravjovą Dybenką. „Lietuvos istorijos“ raidės spausdėjęs buvo išbarstytas... O kai kas buvo net nubauti už šitą „nusikaltimą“ — kaip driso mė-

K. Širvintas
„Aušra“, Nr. 16 (56). Lietuva,
1979 m. gegužės mėn.

MONOGRAFIJA VERTA DR. JONO ŠLIŪPO

V. TRUMPA

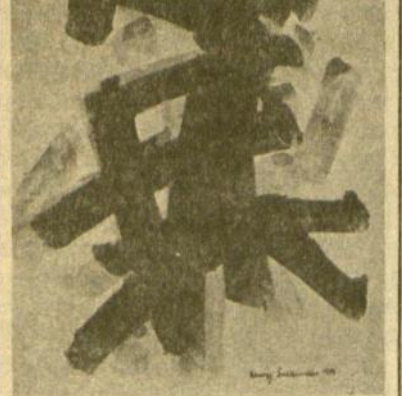
Dr. Juozas Jakštas, DR. JONAS ŠLIŪPAS. Jo raštai ir tautinė veikla. Išleido Akademines skautijos leidykla, 8913 S. Leavitt St., Chicago, IL 60620. Mecenatai: Vytautas, Vanda ir Kęstutis Šliūpai. Redagavo ir J. Šliūpo bibliografinį sąrašą bei vardyną parengė Jonas Dainauskas. Spausdino M. Morkūno spaustuvė Chicagoje. Leidinys iliustruotas, kietais viršeliais, didesnio formato, 384 psl., kaina — 12 dol., gaunamas ir „Drauge“.

Šiandien, kai daug kas ima nusivilti mokslo, pažangos ir net laisvės idėjomis, ir bando įieškoti atsakymų kur kitur, pavyzdžiui, kad ir naujuose religiniuose ir net kultistiniuose sąjūdžiuose, monografija apie Joną Šliūpą atrodo lyg ne savo vietoje ir ne savo laiku. J. Šliūpas, kaip teisingai pastebi šios monografijos autorius, istorijos mokslų daktaras, Juozas Jakštas, buvo savo laiko, vadina-si, XIX a. antros pusės žmogus, kada šventai buvo tikima, jog šviesos ir mokslo pagalba pasaulis pasinėstis tiesiog į neribotą pažangos ir laisvės, individualinės ir tautinės, aukštumas. Net ir mūsų kunigas — poetas Maironis, Šliūpo amžininkas, siūlė pasirinkti mokslą savo ir tėvynės vadovu.

Tas pasitikėjimas ir tiesiog tikėjimas mokslu siekė net ir paprastą žmogų. Prisimenu, kaip mano tėvas, kuriam beje teko kartu su jaunu Mačuliuku mokyti Betygalos liaudies mokykloje, žodį Mokslo visados tardavo didžiąja raide. Jam Basanavičius, Šliūpas, net ir vysk. Beresnevičius, kilęs taip pat iš tų pakraščių, pirmiausia buvo mokslininkai. Šliūpo vardas mūsų apylinkėse buvo ypač gerai žinomas. Juk jo dėdė Aloyzas Šliūpavičia (taip tada visi jį vadino) buvo mūsų Paliepių klebonas, vėliau persikėlęs į gretimą Pernaravą. Pas jį kiek laiko gyveno ir mokėsi jaunutis Jonas Šliūpas (ir Paliepiuose ir Pernaravoje). Jono jaunėnis brolis dr. Rokas Šliūpas keletą metų daktaravo Arlogaloje ir, berods, Pernaravoje. Iš tos pačios Pernaravos buvo kilusi ir kita pažangi veikėja, Gabrielės Petkevičaitės ir Povilo Višinskio draugė, Jadvyga Juškytė, vėliau J. Šliūpo bendradarbė.

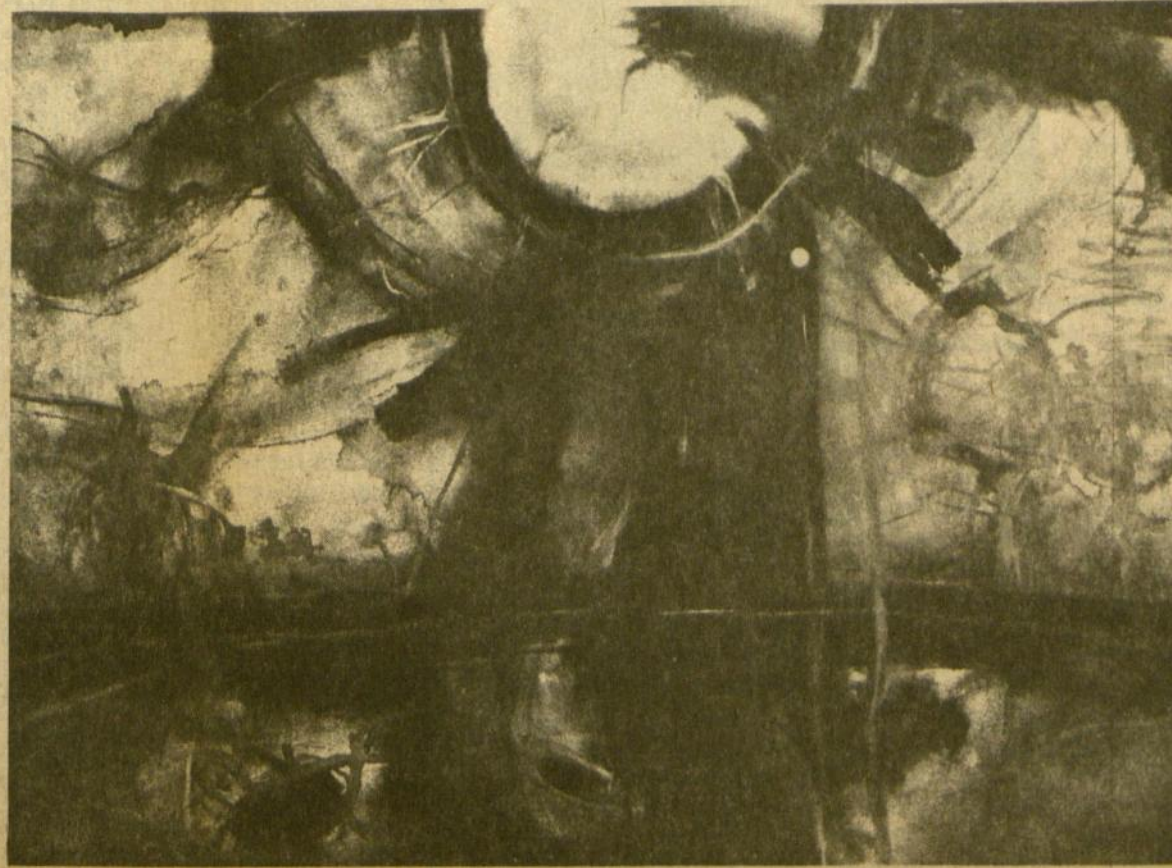
Taip elgiamasi su Lietuvos istorija ir jos veikalais. Ta pačia proga reiktų prisiminti ir didžiojo pedagogo humanisto Jono Amoso Komenskio (1592-1670) „Rinktinis pedagoginis raštus“, „Šviesos“ leidyklos išleistas 1975 m. Kaune. Tomas daugiausia kaip 700 puslapių, didelio formato, gražiai išleistas. Tiražas paženklinas skaitmeniu — 3000. Visa nelaimė ta, kad nė vienas egzempliorius nebuvo parduotas. Partija leteną uždėjo knygai spausdėjęs. Šiais „raštais“ pasidžiaugti mokytojai galėjo ir gali vien paveikslėly: „Naujų knygų“ biuletenio 1976 m. Nr. 6, 15 psl. įdėta jų viršelio fotografija...!

Kaipgi bedieviai duos mokytojui knygą, kuri „Didžiojo didaktiko“ moko auklėti žmogų „kaip paskutinį ir tobuliausią Dievo kūrinį“! Komenskio „Raštų“ tiražas buvo atiduotas į popieriaus fabriką, o keli egzemplioriai per V. Kazakevičių pasiūsti užsienio lietuviams: žiūrėkit, mes ir krikščioniškų knygų leisti nebijom!

H. Šalkauskas

Pieslins

Henrikas Šalkauskas (1925-1979) Petražas (akvarelė, 1963 m. laimėjusi Australijoje Mosman vardo dailės premiją) Kaip jau anksčiau mūsų laikraštyje trumpai buvo pranešta, dailininkas Henrikas Šalkauskas mirė Australijoje 8. m. rugsėjo 2 d. Buvo gimęs Kaune 1925 m. gegužės 6 d. Jis buvo vienas iš pokario metų lietuviško jaunimo spiečiaus, besimokiusio 1946-1949 metais Freiburgo „L'École des Arts et Métiers“ dailės mokykloje, išemigravęs 1949 m. į Australiją, apsigyvenęs Sydnejuje. Priklausė Australijoje susitelkusiam lietuvių dailininkų būriui, kurie tiesiog inspiravo visos Australijos tapybos, grafikos ir skulptūros atgimimą. Dalyvavo daugybėje tapybinių parodų, laimėdamas aukščiausiąsias premijas. Jo darbai pasirodė daugelyje amerikiečių galerijose, New Yorke, Čikagoje ir kt. Apgalistaudami tokią ankstybą kūrybingo dailininko mirtį ir pagerbdami jo atminimą, šios dienos kultūrinio priedo puslapius puošiaime Henriko Šalkausko dailės darbas

daugiausia atremia į paties Šliūpo raštus ir laiškų. O Šliūpas buvo labai raštingas žmogus, tą liudija ir J. Dainausko rūpestingai parengta, bet toli gražu nepilna, jo rašinių bibliografija (p. 353-365). Be reikalo jis tik J. Sapaliaus straipsnį „Apšvietoj“ priskiria Šliūpui. Tai buvo Basanavičiaus slapyvardė. Net keletą kartų Šliūpas skelbė savo atsiminimus iš vieno ar kito savo gyvenimo laikotarpio. (Tie jo atsiminimai sudaro nemažą dalį Šliūpo Rinktinųjų raštų, kurie nesenai (1977 m.) pasirodė Vilniuje, kaip Lituanistinės bibliotekos 20-tasis tomas. Berods, Jakštas nespėjo šiuo vertingu leidiniu pasinaudoti.

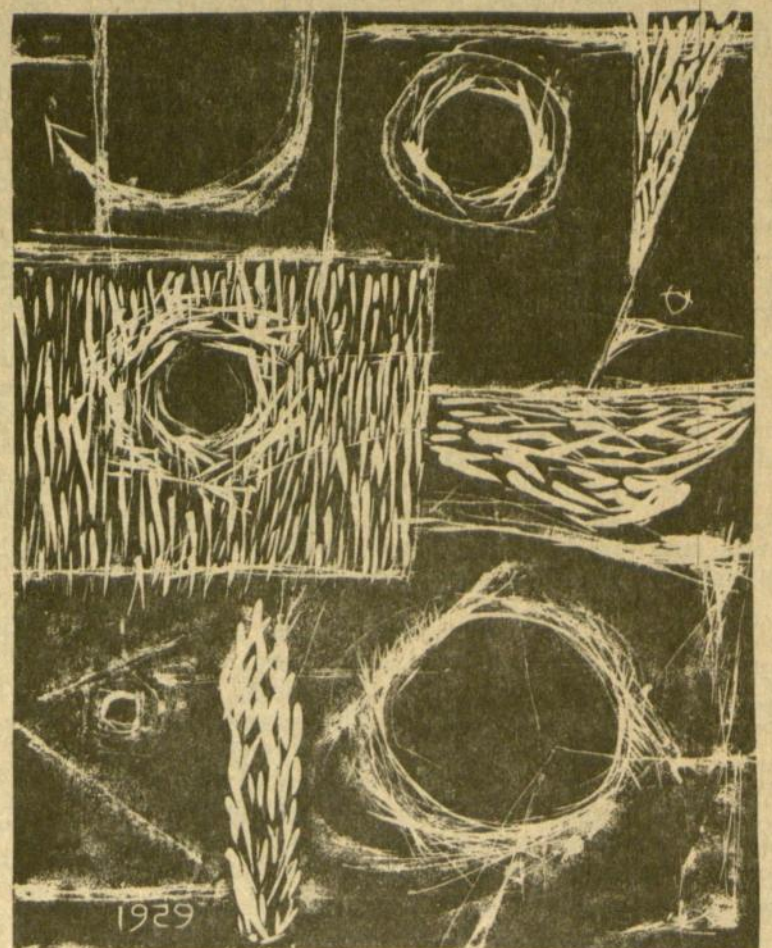
JAUNAS Į VADUS

Pirmasis Šliūpo gyvenimo ir veiklos laikotarpis sutapo su mūsų tautinio atgimimo aušra. Studijuojant ano meto Lietuvą, negalima nesistebėti, kaip nuostabiai greitai brendo to atgimimo vadai. Matyt, dirva jau taip buvo išsidirvonavusi, kad kiekvienas augalėlis labai greitai stieptųsi į saulę. Tiesa, Basanavičius jau buvo peršokęs 30 metų amžiaus, bet Šliūpas, vos perkopęs savo amžiaus dvidešimtmetį, staiga atsistoja to sąjūdžio pačioje viršūnėje: jis turi redaguoti „Aušrą“, rašyti memorandumus vidaus reikalų ministeriui, megzti dialogą su įtakinguoju lenkų „Dziennik Poznanski“, bandyti kontaktus su Varšuvos generalgubernatoriumi Hurka. Tam greitai brenimui turbūt davė gerą pagrindą labai aukštai pastatyta ano meto Rusijos gimnazija. Pats Šliūpas apie savo Mintaujos (Jelgavos) gim-

naziją rašė: „Būk kaip buvę, jei-gu iš gimnazijos anais laikais iš-ėjo kas nors išlėpaušiu, tai jau ne mokytojų kaltė“ (Rinktiniai raštai, p. 273). Gimnazistų būda-mas, Šliūpas ne tik išmoko loty-nų, graikų ir vokiečių kalbas, bet jau skaitė amerikiečio H. Drape-rio, vokiečio Buechnerio, anglo H. Spencerio filosofinius raštus. Rusų ir lenkų literatūrą kaip ledą krinto. Be abejo, ano meto gimnazistų nei iš tolo negalima lyginti su dabartiniais mūsų aukš-

tosios mokyklos (high school) studentais.

Gali sakyti, jau nuo pat mažens Šliūpas pasižymėjo drąsa, nebijojo konflikto, tapo kontroversine asmenybe. Užtat ne kartą gavo lupti nuo savo dėdės kun. Aloyzo Šliūpavičiaus. Mintaujos gimnazijoje būdamas, mėgdavo ir kortomis, ir biliardu paloti (kartais ir per mišias!), ir alaus nuledą krinto. Be abejo, ano meto gimnazistų nei iš tolo negalima lyginti su dabartiniais mūsų aukš-

Henrikas Šalkauskas

Nakties muzika

tas, beveik ateistas - monistas, beveik revoliucioninkas. Užtat ir iš Petrapilio universiteto pašalintas (1882 m.). Tai vis buvo daugiau asmeniškai Šliūpo konfliktai. Į didesnius konfliktus jis pakliuvo, išokęs „Aušrą“ redaguoti.

SU RUSAIS AR SU LENKAIS

Gal ir turėjo tam tikro pagrindo iš lenkų pusės metamas kaltinimas, kad „Aušra“ per daug nuolaidžiuojanti, arba nepakankamai kovinga Rusijos atžvilgiu. Vienas kitas (gal ir pats Basanavičius) tikėjosi, kad spaudos draudimas Lietuvoje bus panaikintas ir kad „Aušra“ galės legaliai būti leidžiama Lietuvoje. Šliūpas jau 1882 m. savo memorandume Vidaus reikalų ministeriui kėlė spaudos draudimo panaikinimo klausimą. Visiškai teisingai Šliūpas nurodė, kad spaudos draudimas buvo kontraproduktyvus: vietoj mažinės lenkiškumo įtaką Lietuvai, jis ją didino, nes lenkiška knyga ir laikraštis gana laisvai rado kelią į Lietuvą. Deja, šios Šliūpo ir kitų tuo pačiu metu pastangos atsimušė į rusų administracijos bukomą. Daug naujos medžiagos šiuo ir kitais panašiais klausimais pateikia prof. Vytautas Merkys savo naujausioje monografijoje „Nelegalioji lietuvių spauda kapitalizmo laikotarpiu“ (Vilnius, 1978).

Jau būdamas „Aušros“ redaktoriumi, Šliūpas bandė veikti abejais frontais. Iš vienos pusės jis bandė įtikinti lenkus, kad jie suprastų ir pripažintų lietuvių tautą, kaip atskirą etninį vienetą. Tuo reikalu jis parašė atvirą laišką „Dziennik Poznanski“, paneigdamas, kad „Aušra“ ir jis pats iš esmės esą nusistatę prieš lenkus, bet taip pat griežtai užgindamas, kad „Aušra“ būtų rusų intrigos vaisius. Šis jo laiškas susilaukė gana palankios reakcijos iš „Dziennik Poznanski“ pusės. Bet už jį jis gavo nemažą pylos iš kai kurių lietuvių studentų, ypač maskvėnų, kurie vis dar tikėjosi pagalbos iš rusų. Tuo tarpu Prūsų valdžia tame Šliūpo laiške įžiūrėjo net panslavizmo šmėklą ir išgrūdė Šliūpą iš Mažosios Lietuvos.

Iš antros pusės Šliūpas nenu-stojo vilties veikti ta kryptimi ir rusų administraciją. Atsidūręs vėl Lietuvoje ir pasitaręs su kitais lietuviams veikėjais, jis surašė platų memorandumą Varšuvos generalgubernatoriui Hurkai (Jakštas ir daug kitų rašo Gurka) ir pats jį nuvežė į Varšuvą. Nors ir iš tos pastangos nieko neišėjo, tačiau už šį savo žygį jis buvo smarkiai įvertinamas vėlesnių lietuvių ir lenkų istorikų. Ypač smarkiai jį puolė Mykolas Rōmeris. Nepagiria jo ir V. Merkys. Dr. Jakštas, man atrodo, visiškai teisingai bando ginti šį Šliūpo žygį. Žvelgiant į istorines to laiko sąlygas, rašo Jakštas, ir į aplinkybes, iš kurių tas memorandumas kilo, Šliūpo žygis nėra jau taip peiktinas“ (p. 62). Daugiau nesigilinant į šį klausimą, galima tik tiek pasakyti, kad mes kartais per daug taikome lenkiš-

(Nukelta į 2 psl.).

Su Vincu Krėve po Vilniaus žemelę

Dalia Sruogaitė-Bylienė

Red. pastaba. Šiuos atsiminimus spausdiname ryšium su mūsų literatūros klasiko Vinco Krėvės-Mickovičiaus mirties 25 metų sukaktimi. Rašytojas mirė Philadelphiaje 1954 m. liepos 7 d. Sukakties proga „Draugo“ kultūrinio priedo puslapiuose jau buvo paskelbta atitinkamos medžiagos. Sakysim, kun. P. Brazausko atsiminimai apie Krėvę ir paties Krėvės laikai š. m. birželio 23 d. laidoje. Dabar štai spalvingas Dalios Sruogaitės-Bylienės atsiminimų pluoštas. Artimoje ateiityje skaitytojams dar pateiksime paliktus prof. Prano Skardžiaus atsiminimus apie Krėvę.

Vincas Krėvė 1954 m. Philadelphiaj. Nuotr. B. Raugo

Vincą Krėvę atsimenu nuo mažumos, lyg artimą dėdę ar kokį kitą saviškį, su kuriuo neteko formaliai susipažinti. Krėvė mane žinojo nuo pat lopšio ir man buvo savaime suprantama, kad jo apsilankymas mūsų bute yra visai natūralus. Ateidavo kaip savas, išeidavo dar savensis.

Regis, nebuvo dienos be Krėvės. Artimo draugystė, taipogi bendri kūrybiniai, universitetiniai, Lietuvos kultūriniai reikalai tvirtai rišo mano tėvą su Krėve. Po paskaitų universitete, juodu bendraudavo Kauno kavinėse, kur rinkdavosi ir kiti profesoriai, rašytojai, teatralai kūrybinėmis temomis ar dienos naujienomis pasidalinti. Net studentai iš tolo sliejos pasiklausyti didžiųjų postringavimų.

Jei kavinėje bendravimas buvo ne asmeninio pobūdžio, beveik viešas, tai namie — visai skirtingas ir savotiškas. Namie jie labai retai kalbėdavosi be šachmatų. Rodėsi, Krėvė ateidavo „sulošti partijos“, kaip anais laikais sakydavo, tačiau tos partijos metu vyko labai rimtas ir intymus minčių pasidalinimas. Apie pokalbius prie šachmatų, kartais nelabai garbingą partijos pabaigą bei Krėvės santykius su mano tėvu esu aprašiusi knygoje „Balyš Sruoga mūsų atsiminimuose“.

Iš kavinės dažniausiai namo žygiuodavo abu ir Laisvės alėjoje juodu buvo žinomi kaip linksmų studentiškių pasiūpimų aukos. Sruoga — vienas aukščiausių vyrų visoje Lietuvoje, savo stumenį dar labiau išryškindamas golfo kelnėmis bei sportiška apranga, o Krėvė — šiaip jau nedidutis, prie draugo dar mažesnis atrodė. Tad ir vadino juos studentai Patu ir Patašonu, Diku ir Dofu... O Jurgis Blekaitis vėliau pasakojo plačiai pasklidusį anekdotėlį: esą Krėvė, užvertęs galvą į viršų, klausia: „Sakyk, Sruoga, kokis tenai oras pas tave?“

Du didžiai skirtingi vyrai: ir ūgiu, ir apranga, ir būdu, net ir kūryba, buvo kažkuo artimi ir vienas kitam reikalingi. Dar vaikytyje įstrigo man ir „numeriskas“ artimumas: Kaune Krėvių telefono numeris buvo 1915, mūsų — 1916; Krėvės Opelį ženklino lentelė K 385, o mano tėvo Fiatą — K 386. Lyg per miglas prisimenu kaip Krėvė pirkto Opelį, kaip mano tėvas negalėjo jį įtilpti, nes anuomet nebuvo pakeliamų, nuleidžiamų ar atlošiamų sėdynių. Fiatas buvo pritaikytas ilgam Sruogai, Opelis — trumpam Krėvei, tad net pavaduoti prie vairo vienas kito negalėjo. Vaziuodavo abu visada Fiatu, kurį vairuodavo tik mano tėvas. Krėvė daug šnekėdavo, toks jau dūkiškas jo temperamentas. Gal dėl to mano tėvas mielai jį vėžino, nes Krėvė per tą savo kalbumą vaziuodavo gana išsiblaškiusiai ir nelabai atsargiai; gyna priešingybė mano tėvui, kuris prie vairo buvo susikaupęs ir atidus.

Kiek prisimenu, Krėvė nelabai domėjosi mechanika — mašinos sugedimus jam sunkiai sekėsi taisyti, o tų gedimų pasiūlydavo nemažai. Anais laikais Lietuvoje automechanikų nebuvo daug, todėl jo didysis draugas kartais pasikrapštydavo Opelio motore, nes Fiatą daugiausia pats sutvarkydavo. Krėvei, man atrodė, nelabai buvo aišku, kodėl ir kaip mašina juda: jįsai tiesiog tuo nesidomėjo, kad nelabai ir skaitėsi su jautriu ir nuolatinės priežiūros reikalaujančiu motoru. Gal todėl, ir Fiatą sėdynė nebuvo pajudinama... kas dabar bežino?

Tačiau toji šoferiavimo nelygybė jokių problemų draugų tarpe nekėlė. Tik man, bandant prisiminti Krėvės ir Sruogos santykius, vis labiau ryškėja, kad apie Krėvę — rašytoją sužinojau tik gimnazijoje, literatūros pamokose. Namuose jis buvo tik Krėvė, o tėvas išvis jokių vardu jį nesikreipdavo. Krėvė gi priešingai: „Zinai, Sruoga“, „Žiūrėk, Baly“...

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

(Atkelta iš 1 pal.).

ką modelį mūsų XIX a. istorijos interpretacijoje. Gerai, kad Jankštas to modelio bando atsikratyti.

PIRMI ŽINGSNIAI AMERIKOJE

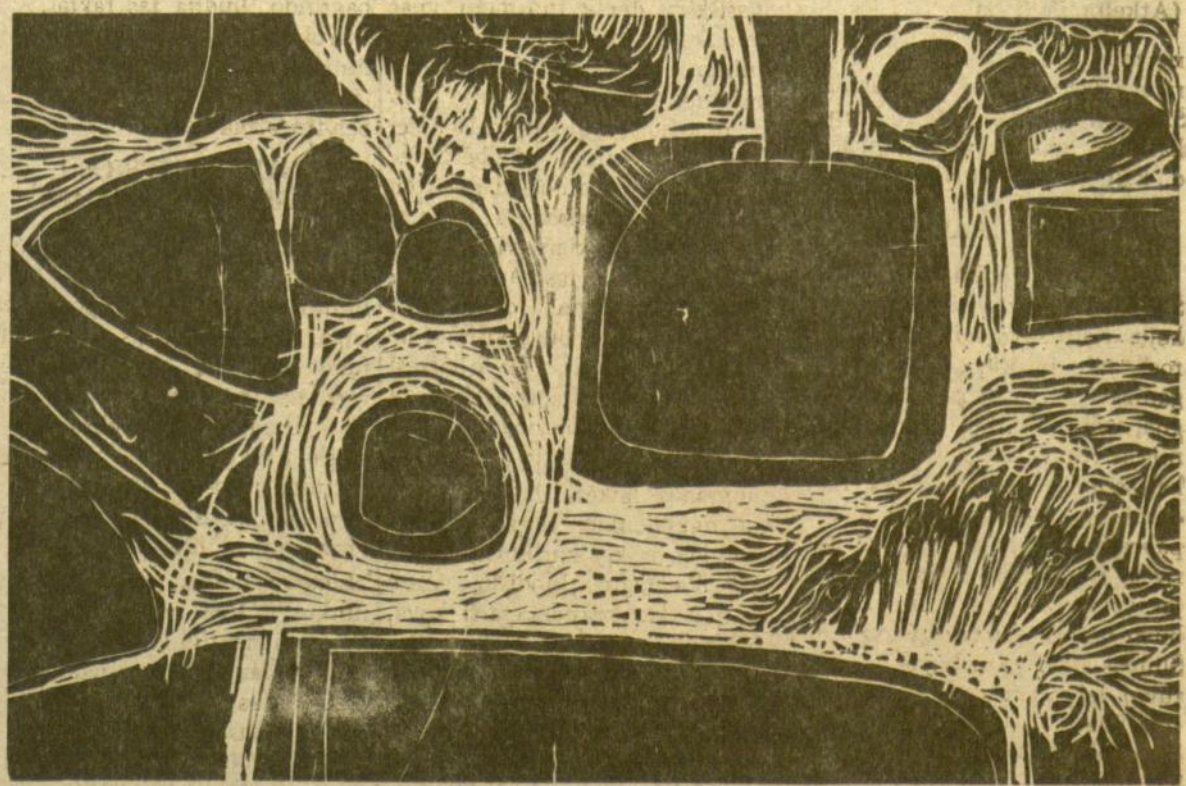
1884 m. vasarą Šliūpas jau Amerikoje. Savo laisvuose — korespondencijose „Aušrai“ jis vaizdingai aprašė kelionės vargus ir pirmuosius įspūdžius Amerikoje. Antrajame laiške jis tarp kita ko rašė: „Gailu yra skaityti raštus, kurie išgria Ameriką prastam žmogui, ir vyresnys turėtų pasirūpinti apdrausti anuos išgyrimus, kadangi jie ne vieną yra supaikinę ir nuvarę į pikčiausią vargą“. Nuo savęs jis savo tautiečiams davė tokį patarimą: „Užtai visi tie, kurie neturi reikalo apleisti savo kraštą, tegu tauposi namie ir, jeigu turi pinigų, tegul ima namie varyti ar amata, ar prekybą — ir tuomi darbu atneš pelną ir sau, ir tėvynei“ (Rinktiniai raštai, p. 430—41).

Deja, nepaklausė to Šliūpo patarimo jo tautiečiai, ir XIX a. paskutiniame ir XX a. pirmajame dešimtmetyje atsirado toks masinis lietuvių egzodas į Ameriką, kurio negalėjo sulaukyti net aukštesnis ir aukauplunksnis J. Tumas - Vaižgantas. Šliūpas, matyt, priskaitė save prie tokių, kuriems reikėjo apleisti kraštą. Jis bent stengėsi atsilyginti apleistam kraštui savo tiesiog gigantiška veiksia tarp savo tautiečių išeivių.

J. Jankštas gana detalai ir bliviai aprašo tą patį veiklausią ir vaisingiausią jo gyvenimo laikotarpį (p. 69—238). 1934 m. paskelbtuose savo atsiminimuose „Minės apie mano prietikius prie „Aušros“, — Šliūpas rašė, kad jau 1882 m. rudenį, po to kai jis buvo pašalintas iš Petrapilio universiteto, prieš jį atsivertus dilemą: arba stoti į kariuomenę tarnauti „batiuškai“, arba vykti į užsienį, siekti mokslo ir vykdyti dvi savo svarbiausias svajones: rašyti ir apaštalausti, „mat apaštalu jaučiausi pilna burna“. Šliūpas pasirinko plunksnos ir apaštalavimo kelią ir tam atidavė visą savo neeilinę energiją ir sugebėjimus.

LIETUVYBĖ IR LAISVAMANYBĖ

Tas Šliūpo apaštalavimas ėjo

Henrikas Šalkauskas

Pasirūtinė peizažo akimirka (linų raizinyje)

dviem kryptimis: lietuviybės ir laisvamanybės. Šliūpas nuo pat mažens pasišventė lietuvibei, jam nereikėjo jį atsiversti, kaip V. Kudirkai ir kitiems. Lygiai taip pat jis iš pat mažens pakrypo į laisvamanybę, nes jis labai anksti ėmė galvoti, kad kelias į lietuvių vybę ėjo per laisvamanybę. Dar vaikiškas būdamas pas savo dėdę Aloyzą Šliūpavičių, jis ėmė tikėti, kad ano meto bažnyčia ir kunigai nebuvo nei doros, nei juo labiau lietuviybės tvirtovės. Nors vėliau savo „Lietuviškuose raštuose ir raštininkuose“ jis vysk. Valančių vadino „milžinu darbuose dėl tėvynės“, bet toje pačioje vietoje jis barė kitus kunigus, kad jis neskė Valančiaus keliu. Ten pat jis Daukanto draugą kun. Vaišvilą vadino tiesiog lyg „lietuvių kryvių krikivaičių“ ir gyrė Kauno kunigų seminarijos profesorių A. Baranausko ir K. Jauniaus darbus, bet jo idealas buvo Simonas Daukantas, kurio biografią jis ėmė spausdinti jau pirmajame „Aušros“ numeryje.

Iš šių kelių faktų matyti, kad Šliūpo laisvamanybė plaukė iš jo lietuviybės. Daukantas taip pat nesmerkė krikščionybės, jis tik kritikavo Lietuvos bažnytinę hierarchiją, kad ji nepakankamai rūpinosi lietuvių. Šliūpas taip pat būtų mielai atsiskęs geros dalies savo laisvamanybės, jeigu ano meto kunigai būtų griežčiau pasisakę už lietuvių. Užtat jam nebuvo sunku susitarti su kun-

A. Burba ir net atlikti savo gar- siają išpažintį.

Prieš Šliūpui atvykstant į Ameriką, lietuvių išeivių padėtis buvo labai liūdina. Jie neturėjo nei savo parapijų, nei organizacijų, nei spaudos. Svarbiausia, jie dar nesugebėjo suvokti savo tautinio identiteto. Unijinė dvasia, kurią jie išsinešė iš 1863—4 m. sukilimo Lietuvoje, tebeviešpatavo ir tarp lietuvių išeivių Amerikoje. Tai liudija ir efemeriškoji Mykolo Tvarausko „Gazietas lietuviszka“.

Šliūpas atvažiavo į Ameriką, jau turėdamas labai aiškia lietuvių sampratą. Nors tuo pačiu metu jis jau buvo susidaręs gana stiprią monistinę materialistinę pasaulėžiūrą, tačiau lietuvių jam visados stovėjo aukščiau už vienokią ar kitokią ideologiją. Užtat jis su tokiu dideliu entuziazmu metėsi į lietuviškos parapijos organizavimą New Yorke. Savo būsimajam žmonai Liudai Malinauskaitėi jis rašė (1885.4.20): „Mano taisomą lietuvišką parapiją visi mūsų lietuvininkai gria. Pamatysi, Liudute mieloi, kad dar ant galo šių metų bus pas mus lietuviškas kunigėlis ir lietuviška bažnyčia. Lietuviškai giedos „Pulkime ant kelių“ N. Jorke taip pat, kaip kad Lietuvoje“ (Rinktiniai raštai, p. 443).

KEISTA UNIJA

Bet pagrindinis Šliūpo ginklas kovojė dėl lietuviybės buvo spauda. „Kad rašysiu, tai rašysiu“,

svajojo jis jaunas būdamas. Iš tikrųjų per savo netrumpą gyvenimą jis tiek yra prirašęs, kad visus jo originalius ir verstinius raštus surinkus susidarytų keliolika tomų. Žinoma, tų raštų vertė labai nevienoda. Dažniausiai tai proginiai straipsniai ir brošiūros, kurių jis visą galybę yra paskelbęs.

Zinant jo aiškų antiunijinį nusistatymą, keista skaityti, kad pirmasis laikraštis, kurį jis kartu su Miku Tvarausku leido New Yorke, vadinosi „Unija“. Ji turėjo eiti lietuvių ir lenkų kalba. Tačiau Šliūpas tuoju pat ėmė joje skelbti grynai lietuvišką požiūrį ir vietoj lietuvių — lenkų unijos ėmė propaguoti panlituanizmą ir lietuvių latvių uniją. Ši, kaip Jankštas pastebi, nelabai reali idėja persekiojo Šliūpą beveik visą gyvenimą.

Idomu, kad toje pačioje „Unijoje“ jau buvo keliamas „Lietuvos liuosybės“ klausimas. Dar ryškiau šią idėją jis dėstė savo brošiūroje „Litvini i Polacy“ (1887), kur jau aiškiai tvirtinama, kad „Lietuva nori būti politiškai nepriklausoma“ (cit. p. 103). Rusijos valdomoje Lietuvoje to idėjos dar niekas tuo metu nedrįso kelti.

Be abejo, tokios ir panašios idėjos buvo ne pakeliui su Tvarausko „Unijos“ dvasia, ir Šliūpas iš jos buvo pašalintas. Teisingai Jankštas pastebi, kad to pasitraukimo priežastis buvo ne „religiniai dalykai“, kaip rašo kai ku-

(Nukelta į 3 pusl.)

jokie lagaminai netilpo, tad teko visą kelionės mantą išskirstyti į pundičius, kuriuose dažnai pasimesdavom: įsiekdami užkandus, kartais išbarstydavom tai Krėvės, tai mano ir tėvo dantų šepetukus, muilus, nosines... Dėl tokios tvarkos niekas nesijaudino, kažkaip savaime vėl kiekvienas daiktėlis atrasdavo savo vietą, o jei kartais nežinojom kur kokį pasimetėlį įtalpinti, grūsdavom Krėvės portfelin, kurį jis laikė priekyje, tarsi manim nepasitiekiamas.

Pradėjus kelionę jaučiausi laiminga: važiuoju gi! Vaziuoju ne į bet kur, bet į Vilnių, vaziuoju dar toliau, vaziuoju drauge su pociu Vincu Krėve! Bet į Vilniaus žemelę patekome nelabai giedria nuotaika. Reikėjo persiristi per buvusią administracijos liniją. O toji linija buvo — kartis, skersai kelio perkarta; vienoje pusėje lietuviškas muitininkas, kitoje — lenkiškas. Va, jis tai ir subjaurojo mūsų nuotaiką. Mums atrodė, kad pro tą muitininką prasmukti nebus sunku: visų dokumentai visiškai tvarkoj, vaziuoju dar profesoriai mokslo reikalais ir aš, jokiai valdžiai dar nepavojinga. Bet tas muitininkas, matyti, buvo kitos nuomonės, nors ūsai jam dar ne nebando kaltis iš panosės. Va, jis ir ėmė mus krestai stačiai iki kaulėlių. Atrėšk jam visus ryšulius ryšulėlius, atvyniok visus popierius popierėlius, parodyk, ar nėra tenai ko prirašyta, nuo ko galėty „mocarstva“ subyrėti. Aš stoviu nuo šalio susigūžusi, iš širdgėlos vos ašaros netrykšta... Mano tėvas, kaip mašinos šeimininkas, su tuo muitininku turi daugiausiai darbo: jis ėmė jam versti viską iš mašinos — raktus, tepalą, gelžgalius, skudurų, dulkes... uostyk, gerbiamasai, kad

taip nori! Net kiti būvę lenkai prie muitininko susigėdo. Stoviu aš susigūžusi ir tyliai seku, ką gi Krėvė darys? O jis mažais žingsneliais vaikštinėja po kiemą, žiūrinėja į toli, savo lazdele gulintį žemėje akmenėlį pakrapšto... Staiga timpltelėja mane už rankovės ir sako man, bet taip, kad girdėty tasai muitininkėlis:

— Aš tau sakau, Dalele, šita kvailybė ilgai neišvers. Greitai, gal jau labai greitai šis bernelis čia nebesėdės. Jis ateis pas mus ir prašys, kad mes jį priimtume kiti ganyti...

Išgirdęs tuos žodžius, ponas muitininkas, kuris sakėsi lietuviškai nesuprantas, išraudo visas, kaip nuplikytas vėžys ir tučiuojau baigė kratą. Matyti, kiauilių ganyti pas mus nenorėjo...

Prisilėgtomis širdimis ne atsivėikinę, bet atsikeikę su tuo muitininku, tylėdami važiuojam toliau. Prašnekome tikrai kryžkele privažiavę, sumanę po eglę šimtašake paužkandžiauti. Kramsnojamame mes duoną su lašinukais, o tuo tarpu bėga pro šalį vaikėžų būrys. Pamatė mus, stabtelėjo pažiopsoti. Štai — vienas jų turi sugniaužęs kepturę, o joje cypsi maži paukštukai. Krėvės veidas apsiniaukė, surūstelėjo. Išlindo jis iš po eglės ir klausia virpančiu balsu:

— Iš kur, vaikai, gavot tuos paukštukus? — O, mes juos iš lizdo paėmėm. Jų ten yra daugiau. Mes galim daugiau atnešti. O gal jūs pirksit juos? — šneka vaikėzai.

Bet Krėvė nedavė jiems baigti. — „Jūs nevidonai, išdykėliai, žulikai!“ — šaukia jįsai, mataruodamas lazda, — „Jūs visus reikia už kojos ant šakos pakabinti! Aš jums...!“ Vaikėzai išsigandę, pametė paukš-

čiukus ir rėkdami, žviegdami dingo miško tankumyne. Krėvė gi paukščiukus surinko, paglostė, patupdė ant kelmelio... Ir visą kelią iki pat Trakų kalbėjo man apie išdykėlius vaikus, paukščių kankintojus, tarytum aš kuo čia būčiau kalta! Nėsi ramino jis, kai Trakai pradėjo kaisioti bokštus iš užkalnių kalnelių. Krėvės veidas vėl staiga visas pasikeitė, dingo rūstybė, kaktos raukšlės išsilygino.

Dievuli Tu mano, kokia tujų Trakų grozybė! Kas nėra jų matęs, tam jokie aprašymai negelbės. Krėvė, mano tėvas, jau seniau Trakuose ne kartą buvę, dabar vėl čia atsidūrę, pasidarė kažkokie susimastę, susikaupę, o aš — visai galvelės nustoja. Visa, ką žinojau iš Lietuvos istorijos, visa tai gyvais paveikslais ėmė painiotis mano akyse.

Nebežinau, kiek laiko mes stovėjome lyg sustingę ežero krante. Atsipeikėjome tiksliai po senovės rūmų griuvėsius ir bokštus kopinėdami. Mano tėvas tyli kaip, visuomet, atrodė, kad jis kalbėti nė nemoka. Užtat Krėvė kalba. Ir kalba vis man. Ir pasakoja, pasakoja... Kaip daugel jis žino! Žino jis kiekvieno mūsų kampilį, kur Kęstutis gyveno, kur Vytautas, kur Žygimantė. Žino jis, kada kas kurių rūmų dalį statydino, kaip tuos rūmus priešai puldavo, kaip lietuviai juose gynėsi... Pasakoja jis ir pasakoja, o jo lazdele, žiūrėk, ir nebera. Kas jos daugiau įieškos, jei ne aš, jauniausia ir greičiausia! Kartą ją radau bokšte pakabiną, kitą kartą pilies menėje įsmeigtą į žemę... Besiiriant per ežerą, prie irklų sėdi tylėdamas tėvas, o Krėvė vairuoja su savo lazdele... Pasakoja jis man apie ežerą, apie

(Atkelta iš 2 psl.).

rie mūsų išeivijos Amerikoje istorikai, bet stipriai antilenkiška šliūpo linija ir jo pasipriešinimas kartu su lenkais švesti Gegužės 3 d., kaip tautinę lietuvių šventę.

ŠLIŪPO „BALSAS“

Su „Lietuvizskuoju Balsu“ šliūpas atsistojo visiškai ant savo kojų. Kaip savo laiku prie „Aušros“, taip ir prie „L.B.“ susiorganizavo Lietuvos mylėtojų draugiją, tačiau kas lietė laikraščio liniją ir redagavimą, jis buvo visiškai šeimninkas. Daug kas, rašydami apie „L.B.“, ypač mėgsta pabrėžti jo ateistines, prieš bažnyčią ir kunigus nukreiptas idėjas (pvz. A. Kučas). Iš tikrųjų buvo ne visiškai taip. Pirmiausia šliūpas siekė jį padaryti visų lietuvių laikraščiu, net kreipdamasis į Dievą pagalbos. Tarp „L.B.“ bendradarbių buvo ir kunigų. Tik lietuviybės atžvilgiu „L.B.“ nepripažino jokių kompromisų. Užtat pirmoji opozicija prieš jį atėjo iš lenkų ir lenkiojančių pusių. Jie jau anksčiau apskelbė šliūpą „Rusijos šnipu“ („szpieg rosyjski“) ir pravedžiojo jį šliūpasovu.

Kadangi ir tarp lietuvių tuo metu dar buvo nemaža unijinės galvosenos žmonių, šliūpas buvo priverstas įieškoti tokios galvosenos šaknų. Ir čia noromis nenoromis jis negalėjo praeiti pro šalį dalies mūsų dvarininkijos ir

dvasiškijos dar ir tuo metu, ypač Amerikoje, pasiduodančios lenkinimo politikai. Įdomu, kad maždaug tuo pačiu metu (1886 m. pradžioje) pasirodžiusi Vienių Lietuvininkų skelbė: „Nemislįjam vesti vainos su polskom gazetom, ba turime ta išmintį, jog esame kukliais vienos Ojczyznos, o šlektas tas paukštis, kurį savo lizdą dergia“ (cit. p. 94). Be abejoj, šliūpui buvo visiškai nepakeliui su tais, kurie laikėsi bendros su Lenkija tėvynės ir ją vadino „Motina Ojczyzna“.

Kadangi, anot šliūpo, tokios nuomonės laikėsi daug vadinamųjų naujalenkių, tarp kurių jis paminėjo ir kai kuriuos kunigus, kaip Varnagirį, Juodišį, Abromaitį ir kt., prasidėjo arši kova, kuri baisiai suskaldė lietuvių išeiviją ir kuri dažnai prasilenkdavo su padoromis ir kultūringomis taisyklėmis. Reikia pripažinti, kad tu taisyklių dažnai nesilaikė nei viena, nei kita pusė. Nei bandant šliūpo teisinti dėl dažnai vulgarus tos kovos lygio, vis dėlto turbūt reikia manyti, kad šliūpas metėsi į tą kovą ne dėl to, kad jis būtų buvęs didelis bedievis ar bažnyčios ir kunigų priešas, bet tik dėl to, jog jis buvo įsitikinęs, kad bažnyčia daug kur buvo apleidusi lietuvių. Minėtuose savo „Raštuose ir raštininkuose“ jis rašė: „Pradžią kovos su kunigais prasidėjo dėl jū nekėsties lietuvišties“ (Rinkiniai raštai, p. 171). Kad tai turėjo tam tikro

pagrindo, liudija tas faktas, jog netrukus šliūpas kviečiasi aušrininką kunigą A. Burbą į Ameriką ir su juo kiek laiko nuoširdžiai bendradarbiauja.

NUO POLITIKOS I MOKSLINĘ PROPAGANDĄ

1889 m. susilikvidavus „Lietuviškajam Balsui“, šliūpo gyvenimas šiek tiek pakrypo į kitą vagą. Tais metais jis ėmė studijuoti mediciną Marylando universitete, ir jo veikla iš New Yorko - Shenandoah apylinkių persikėlė į Baltimorę. Čia jis įkūrė Lietuvių mokslo draugiją, kuri tarp kita ko išleido, gali sakyti, pirmą mūsų literatūros istoriją, „Lietuviškuosius raštus ir raštinkus“ (1890 m.), kuri dar ir šiandien nenustoją savo istorinės vertės. Naujai šis jo veiklas perspausdintas „Rinkiniuose raštuose“ (Vilnius, 1977, p. 37—174).

Be to, toje pačioje Baltimorėje jis suorganizavo savotišką liaudies universitetą („Nedėldieninę mokyklą“), kuriame pats skaitė daugybę paskaitų. Sakoma, kad toje pačioje Baltimorėje jis buvo įkūręs ir Koperniko draugiją. Tai buvo senos jo pamituanizmo idėjos išdava, nes jis ir Koperniką laikė prūsų lietuviu. Beje, paskutiniams savo gyvenimo metais Jonas Aistis buvo taip pat labai susidomėjęs to žymaus astronomo gyvenimu, tarp kita ko suradęs, kad Bolonijos ar Paduvos universitete jis buvo užrašęs kaip Copernicus Borussus, vadinasi, prūsas.

1892—1893 m. toji pati Lietuvių mokslo draugija leido šliūpo redaguojamą mėnesinį mokslo žurnalą „Apšvieta“, kurio išleista 15 numerių. Be paties šliūpo, jame bendradarbiavo J. Andziulaitis - Kalnėnas, A. Fromas - Gužutis, J. Basanavičius ir kt. Savo tikslus ji taip aptarė: „Platinti mokslą, didinti rašlavą, grįžti prie prietarų, apvalyti pelėsius nuo lietuvių dvasės ir tokiu būdu išgrįsti kelią lietuvių tautai į prakilnesnį ir gaivinancią ateitę“. Nors „Apšvieta“ pripažino, kad Lietuvoje buvo neblogo dirva socialistinei sėklai, tačiau laikėsi nuomonės, kad kol nesutvirtės lietuviybė, nėra reikalo risti tautiško klausimo su socialistiniu. Kaip žinia, labai panašios nuomonės laikėsi ir Vincas Kudirkas „Varpe“.

Aplamai paskutiniame XIX a. dešimtmetyje šliūpas išvystė smarkią mokslinės populiarizacijos ir ateistinės propagandos veik-

Šitaip šiuo metu atrodo poeto Vytauto Mačernio kapas jo tėviškės laukų kaimelyje, Šarnelėje, Zemaitijoje. Granito paminkle iškaltas poeto portretas su laurų ar gžuolo šakele, vardas, pavarde, datos. Klek žemiau — pora eilučių iš jo poezijos: „Tu, žmogau, gyvenimo išsilgęs / Amžino — neamžinos esl“. Vytautas Mačernis buvo mūsų poetų žemlininkų kartos bendraamžis ir jį poetinio kelio pradžios bendražygis. Žuvo netoli savo tėviškės, fronto ugnyje pajudėjęs į Vakarus. Rytą kaip tik sueina 35 metai nuo jo tragiškos mirties. Buvo gimęs 1921 m. Žuvo 1944 m. spalio 7 d. Poetą ir jo mirties su-sukaktį prisimindami, spausdiname pluoštą jo kūrybos.

Vytautas Mačernis

IS RUDENS SONEŲ

VI

Mylimosios aukštumos lapuočių miškas
Antikimio vakaro fone
Ir, rudens spalvų žaisme ištryškęs,
Man atrodo kaip šventa Giria.

Ten, viršūnių monotoniško ošimo apsvaigintos,
Grakščios starnos šoka aikštėse,

Ir upelio, kurs bedugnėn kranta,
Vandenį stebėdamas save,

Groja Panas amžinai naujas melodijas,
O poetai, nuošalumo ir mišlų draugai,
Išiklausę ima mėgdžioti jas.

Ir jų lyrinė dainelė neretai
Ugnimi paverčia kraują ir svaigina,
Kaip iš žemės sulčių spaus tas saulės vymas.

XII

Vėly rudenį, kai įdienojus saulė
Šalto auksio spinduliais erdves nubarsto,
Rodosi, dangus šio mirštančio pasaulio
Panašus į mėlyną, stiklinį karstą.

Niekur nesustojęs žvilgsnis ilgėsingas
Skrodžia tuštumos beribi okeaną,
Vasaros linksmi dievai seniai jau dingo —
Ir apmirę Hado šalyje gyvena.

Bet poetai, ciklo paslaptį išskaitę,
Regi gračios saulėtąjį šokį
Mirštančioj gamtoj. Kadais pati Dievaitė,

Įlovpimo apsvaiginta, ji išmokė
Po sustingusių ir statišku paveikslu
Išlūreiti ritmą, lauriantį ir veiksmą.

XVII

Aš — vaiduoklės vienišas ir senas
Gyvenu didžiulės girios tankumyne.
Miško dvasios su manim gyvena,
Kaip tarnaitės mano rūmų antiloinų.

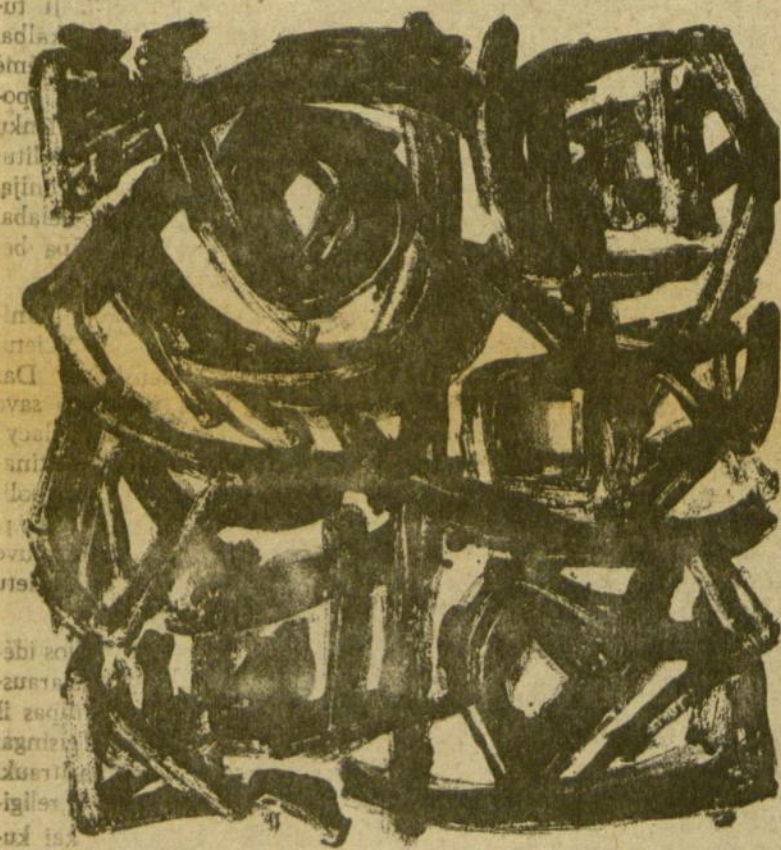
Naktimis, užgaudamas pušų viršūnes,
Vėjas groja liūdną, rudeninį valsą.
Pailkos dvasios, kaip tos dukros palaidinės,
Lig vidurnakčio prašoka nemulę.

Samany kilmiais, oštančių kolonų salėj
Valkštai, kaip vaiduoklės, kurs nurimt negalė...
Mano plačios akys žydi, kaip ugnies žiedai,

Mano mintys — bitės audroje sulytos —
Supasi alkų žieduos, dūzgendamos švelniai
Apie saulėtus, gražius gegužio rytus.

MALONĖ

Paniekinę džiaugsmus ir potroščius žemus,
Negrįžtame daugiau į nupuolimo vietą.
Staiga sulaukiant ranka palietus,
Tesango Viešpaties malonė mus,
Kai nuodėmių taurė pilna
Jau tapo žemėn išlieta...
Palaukim, kol šviesos ir meilės vandens
Jis Pats malšinti troškulio ateis.

Henrikas Šalkauskas

WABI Nr. 2

(Nukelta | 4 psl.)

salas saleles, apie buvusį per ežerą tiltą, apie žygmanto baltus žirgus...

Į Vilnių patekome vėlai vakare. Buvau visiškai apsvaigusi, — daugiau įspūdžių tą dieną mano sieloje nebetilpo. Apsistojome pirmame pasitaikiusiame viešbuty. Mudu su tėvu gavome didžiulį kambarį, tarsi kuni-gaiščių saloną, o Krėvė buvo patalpinas į kažkokią skylę, už kurią jis aistringai pyko ir istempė tėvą aiškintis su šeimninku. Kol šiedu derėjosi, užmigau. Buvau lyg karšt-ligė. Ir dabar dar nežinau, ar sapnavau, ar iš tikrųjų mačiau, kaip Trakų pilies bokšto viršūnėje Vincas Krėvė su Vytautu Di-džiūoju geležiniais šachmatais lošė...

Ankstų rytą išėjome Vilniaus lankyti. Bežiūrint mus ėmė sekti žiopių būrelis. Keista mes buvome kompanija. Mano tėvas su savo ordiniais marškiniais, ilgu suomišku peiliu prie šono, visa galva išlendąs virš bet kurios minios; bene kokių metrų žemesnis už jį skrybėlėtas Krėvė, nuolat lazdele bemata-ruojas, ir aš, jo lazdelės saugotoja... Krėvė sumanė surasti koki tenai viešbutį, kur jis savo studentavimo laikais mėgdavo sustoti, tad ir žygiavome, Krėvės vedini. Bet argi su Krėve, pirmą kartą patekęs Vil-niun, ramiai praeisi gatvę! Žino Krėvė kiek-vieno Vilniaus namo, kiekvieno kampelio istoriją. Va, tuose namuose gyvenęs Radvi-la Rudasai, o tuose — Radvila Perkūnas, o anuose — Katkus Katkevičius, o dar anuose — Sapiega... Krėvės lūpmis išgyveno namo dvelkę Lietuvos praeitis, gyva Lietu-vos istorija, visa jos didybė, visas jos gro-zis! Net nublūkę kokie namų pagražinimai, aptrupęje gipsiniai herbai, pakrypę seni geležiniai vartai... Visa tai iš Krėvės lūpu

atgyja, ima tarytum alsuoti. Būdavo, net nebežinau, ar čia Krėvė pasakoja, ar čia koks Radvila ėmė tau šypsotis iš gipsinio herbo! Kol praėjome vieną kitą gatvę, taip ir praslinko mūsų dienele. Krėvės įieškomo viešbučio taip ir neradome. Seniai tenai jo nebesama, — kažkokia smuklele tenai... „staleliai pakrikę, alaus bonkos apytuštės likę“...

Kitą dieną atsидūreme jau Medininkuose. Medininkai — milžiniška senovės Lietuvos valdovų medžioklės rezidencija. Čia val-dovai slėpdavo ir savo šeimas, kai sostinė būdavo pavojuje. Tai buvo didelė ir galinga pilis, aptverta didžiule mūrine gynimosi siena. Dabar pilies gyvenamieji pastatai jau visiškai sugriuvę, o gynimosi mūras gero-kai apardytas. Raičiojamės mes trys po tuos mūrus tylėdami, kiekvienas Lietuvą savaip mylėdamas. Staiga mūsų dėmesį patraukia kunigas su vaikų būriu, susitalpinę pilies kieme, žolėje, tarp siūbuojančių avizėlių. Vaikai — nuplyšę, išbalę, seniai, matyti, nesiprausę. Kunigas visus moko lenkiško katekizmo, o vaikams lenkų kalba sunkiai įveikiama: nuolat jie daro lenkų kalbos klaidų, kunigas juos bara už tai... Mums vi-siems baisiai liūdna pasidare dėl tokio reginio. Staiga, žiūrim, Krėvė pasilypėjo aukščiau ant mūro, nusimė kepurę ir vir-pantiu balsu užtraukė: „Lietuva, Tėvyne mūsų“... Vasaros vėjelis Krėvės sujaudintą giesmę nunešė į tolius, nusitūbavo... Vaiku-čiai, išgirdę Krėvės balsą, nusiuko nuo kunigo, klausėsi, išplėtė akutes. Kunigas iš pradžių pakriko, tačiau tuoj pasitempė ir dar garsiau ėmė dėstyti lenkiškas švente-nybes.

— „Buvo čia Lietuva ir bus, nieko tavo katekizmas negelbės!“ — pamataravo Krėvė lazdele į kunigo pusę ir nusirito nuo mūro.

Iš Medininkų atsидūreme Krėvos pilies griuvėsiuose. Niūri tai vieta, pelkėse ir liūnuose prisiglaudusi. Laipiojame po mūrus, sielvartos graužiami. Kas žino, gal mes tame pačiame bokšte slankiojame, kur mūsų Kęstutis buvo nužudytas?!

Eina pro šalį kažkoks pilkas žmogelis. Krėvė klausia jo:

— Kas čia per griuvėsiai tokie?

— O, tai dar iš Lietuvos laikų, — pasakoja žmogelis, — čia pilis buvo. Didelis čia buvo kunigaikštis, Gediminas...

— Tai čia visur Lietuva buvo? — klausia Krėvė toliau.

— Žinoma, Lietuva, — lyg nustebo Krėvės naivumu žmogelis, — ir čia, ir ten — toli toli, visur Lietuva buvo.

— O dabar kas čionai? — nerimsta Krėvė.

— Dabar čia, — sumišo žmogelis, — dabar čia Lenkija, — tarė jisai, lyg pats savo žodžiais netikėdamas, lyg susigėdęs, — numojo ranka ir greit nužingsniavo toliau.

O kai išvydau Narutį, netikėjau, kad tai ežeras. Atrodė man lyg tai kažkoks vandenynas būtų, — toks didelis vandens plotas, nei kraštų, nei kitos ežero pusės nematyti. Tik tolimosiose mėlynose ūkanose šmėkšo laiveliai burės, nelyginant vėlės, į dausas bekeliaujančios.

— Kokia graži ta mūsų Lietuvėlė! — mostakuoja Krėvė lazda į ežero tolius, tarytum su tomis vėlelėmis atsisveikindamas.

Tik su nakvyne prie Naručio mums kiek prastiau išėjo. Ilgai užtrukome prie to

ežerėlio. Norėjome aplink jį apvažiuoti, patekome į tokį siaurųtį siaurųtį kelelį, skiriantį Naručio ir Medžiolo ežerų bangas. Pamažu slenkame tuo keleliu, tarytum vilko nugara, — koks neatsargus posūkis — ir nuslysi į vieną ar į kitą ežerą. Baisiai gražu buvo važiuoti, bet kai grįžome nakvynės įieškoti — nėra nakvynės. Tokia daugybė žmonių prisikimšusi!

Šį kartą Krėvei pavyko iš viešbučio šeimninkės išgauti atskirą mažą kambariuką, ir tą kambariuką Vincas Krėvė užleido man, o pats sau prieglobsčio įieškoti nuėjo į palėpę, kur ir taip žmonių buvo priguldę, lyg silkių bačkoje. Kaip aš galėčiau atpasakoti savo dėkingumą Krėvei?

Buvo Narutyje toks lenkų takas, toli į vandenį nutiestas. Susėdę ant lentų, nuleidome kojas į vandenį; užėjo lengvutė bals-gana, perregima ūkana. Bangos tyliai tyliai šnara prie mūsų kojų, tėvas tyli, kaip vi-suomet, o Krėvė man pasakoja, pasakoja, — apie Gilšę, apie Šarūną... vaidenasi man, kad ir patsai Narutis savo paslaptis kužda... Ar galima būtų kad nors tokią naktelę užmirti?!

Daug daug džiaugsmo turėjau su Krėve per Vilniaus gražiąją žemelę linguodama. Visokių įdomių įvykių turėjome... miniu čionai tik tai tokius, kuriuose Vincas Krėvė vis iš naujos pusės man pasirodydavo.

Kai sugrįžome į Vilnių, Krėvė, mums nė pasilsėti neleisdamas, nuvedė į Trijų Kryžių kalną — iš jo Vilniaus miesto reginys patsai gražiausias. Visi bokštai, visos bažnyčios, visos varpinės susipina į nuostabaus grožio rezginį. Va, čia tai jo lazdelė, su kuria turėjau tiek vargo kelionėje, pasirodė esanti

tikrai reikalinga. Ištiesia jis tą lazdelę ir liepia man pagal ją žiūrėti į miestą — akys visuomet tokiu būdu pataiko į kurį nors Vilniaus bokštą. Ir nepaleido mūsų Krėvė nuo Trijų Kryžių kalno, kol išmokau visų bažny-čių pavadinimus, kol sugebėjau visus Vilniaus bokštus atskirti.

O kai vaikščiojome po Vilniaus univer-siteto mūrus, po tuos nuostabius gražutėlius kiemus, Krėvė sako mums:

— Sakau tau, Sruoga, greitai jau mes čia paskaitas skaitysime, o Dalelė bus Vilniaus universiteto studentė...

Ir ką gi, penkeriems mėnesiams praslinkus po mūsų keliones, jie abu skaitė paskaitas Vilniaus universitete.

Vilniuje, prie mūsų prisijungus mano mamai, buvom nusitrenkę į Lenkiją, beveik iki pat Čekoslovakijos pasienio. Pakelėse visi ūkininkų namukai gražiai išbaltinti, švarūs, bet kai sustojus vandens paprašyti, užsuki už kampo, pamatai, kad balta tik iš priekio... Šonai ir galai apipuvę, o jau į trobos vidų ir nosies negali įkišti... Toks klaidus tvaikas tiesiog veja laukan. Krėvė, tik jam vienam būdinga šelmiška šypsenele nuolat tvirtino, kad su tokiu paviršutinišku blizgesiu Lenkija greitai subyrės.

Su Krėve persiskyrėme, vėl grįžę į Vilnių. Į Kauną jis vaziavo traukiniu. Manęs su juo traukinis nebuvo — taip jo lazdelė ir liko traukiny, nubarskėdama į Eitkūnus...

Ir pamilau per tą kelionę mūsų mielą, gerą Krėvę. Pamilau už jo linksmumą, už jo draugiškumą, už jo rūpestingumą, už jo didelį, niekuo nepalaužiamą tikėjimą šviesiu Nepriklausomos Lietuvos rytojumi su sostine Vilniumi!

Stratfordo festivaly:

Yermos vardu pridengta improvizacija

ALFONSAS NAKAS

I Trečiosios scenos (Third Stage) teatro repertuarą rugpjūčio 25 atėjo keistas veiklas keistu pavadinimu: „BARREN/yerma“. Įdomiausia, kad jis neturi autoriaus. Programoje pasiūlyta, kad, nors vaidinimą inspiravo Federico Garcia Lorca savo tragedija „Yerma“, charakterius sukūrė ir dialogus išvystė patys aktoriai. Be to, veiklą galima drąsiai vadinti muzikiniu, nes visų scenų įžangos bei užsklandos išreiškiamos muzikiniais solo, duetais, trio numeriais. Taip pat paaiškinta, jog veiksmas vyksta dabar (in the present) Londone, Ontario. O metų pradžioje, sezono repertuarą planuojant, buvo visai kitaip. I viso sezono programą įrašyta, jog bus vaidinama Lorcos „Yerma“, tik „in a new adaptation by Kenneth Dyba“. Dabartiniam pastatyme joks dramaturgas nebeegzistuoja. Šiaip kolektyvas tas pats: režisierė Pam Brighton, dailininkas Michael Eagan, dainų kompozitorius (ir pagrindinis solistas) Cedric Smith, muzikos pritaikintojas Berthold Carriere, apšvietimas Harry Fehner. Tik skelbtų aktorių tarpe anksčiau neegzistavo Ingrida Blekytė ir Stephen Russell. Matyt, jų priėmė tik vėliau, šia keista, bet įdomia improvizacija kuriant.

„BARREN/yerma“ žiūrėti nuvažiavau rugsėjo 9 d., i dienini spektaklį. Priminsiu, ką anksčiau apie Third Stage sceną esu rašęs, būtent, kad tai yra platforma ketvirtinės arenos duobė, tartum boksininkų ringas. Scenos grindų ovalas aptvertas plačia, žema siena, ant kurios galima dėlioti daiktus, sėdėti, vaikščioti, atsikulti.

Kai prieš pusvalandį prieš vaidinimo pradžią masų įleido, scenoje — arenoje maudymosi kostiume jau „veikė“ pagrindinė aktorė Diane D'Aquila. Tai ji, šiuolaikinė londonietė, vardu Jo, ta barren, ta nevaisingoji pačia plačiaja prasme. Ir be žodžių suprantama, kad ji neturi ko nusitverti. Tai viena iš kelių knygų pavarto, tai pasirašo, tai pasitapa kremais šlaunis ir užvirsta ant barjero pasisaulinti, tai iš molio gabalo ima ką lipdyti ir vėl suminko, tai iš į ledus įgrūsto butelio išspylus sriubtelį. Ir aištingai rūko cigaretes.

Tuo tarpu teatras prisipildo, ateina laikas vaidinti, pritemsta ir vėl nuplikia šviesos, pasigirsta dviejų gitarų muzika ir jaudinančiai gražus Cedric'o Smith balsas. Nuobodžiaujančią Jo ims lankyti draugės, iš tarnybos grįš vyras (Londono universiteto profesorius), siurprizinį vizitą atlieks iš Afrikos atvykęs buvęs mylimasis. Pintis kartais labai įdomūs, kartais lėkštoki, kartais pilni humoro, sarkazmo, nuobodulio dialogai. Lašas po lašo ryškės nevaisingosios, nenaudingosios, jokių idėjų, jokio tikslo gyventi neturinčios, nieko dirbti nemorinčios, iš maudymosi kostiumo ar chalato beveik neišlendančios jaunos moters „asmenybė“. Nesakytum, kad ji visai nieko netroškta. Pavyzdžiui, labai troškta buvusio savo meilužio ir atvira jam siūlosi. Tik tas nesiduoda suviliojamas. Kartais prireikia ugningų tiradų vyrai išplūsti, ir ji tai atlieka labai šauniai. Kur pati sau prieštariauja, jos suskilusią asmenybę išreiškia kitos trys aktorės, jai scenos pakrašty ant

minkštų oro matracų prisnūdus. Nevaisingoji... Tiesa, Lorcos Yerma, pačiam dramaturgui irgi taip senės pavadinama. Betgi Yerma troško vaikų nuo pat vedybų pradžios ir desperatiškai darė viską, kad jų turėtų. Priešingai, Jo jų bijojo kaip maro. Diane D'Aquila savo rolę lošė pasigėrėtina.

Trumpam pokalby su Ingrida Blekyte nesužinojau, kokia jos rolė „Yermoje“ ir pamaniau, kad tik „Karalių Lyre“ ji bus išvesta į pilnakraujes aktoriaus. Užtat jos pasirodymas „Yermos“ pačioje pirmoje scenoje buvo didelė ir maloni staigmena. Čia ji vaidino neščią londonišką moterį Mary, Jo draugę. Nors ji vaidinime dalyvavo tik pirmąsias maždaug penkiolika minučių, bet tą sceną įtinai aiškiai dominavo. D'Aquila kaitinosi saule, o Blekytė kalbėjo apie greit ateisiantį kūdikį su meile ir motinišku švelnumu. Ji scenoje, rodos, ne kartą neatsisėdo, judėjo, vaikščiojo, derinosi drabužius, demonstravo motinišką figūrą. Iš jos kalbų ir gestų spinduliavo švelnumas, ramybė, džiaugsmas, motiniškumas. Sceną palikdama, gitaroms pritarant, labai muzikaliai ir savo dainelę sudainavo. Kadangi, kaip minėjau pradžioje, tekstai ne dramaturgo, o improvizuoti pačių aktorių, nebegaliu jų atkurti, ne apytiksliai atpasakoti. Nebeatmenu, nė ką daina bylojo. Galia tik liudyti, kad Ingrida Blekytė pasirodė kaip subrendusi aktorė, galinti bet kokią rolę vaidinti. Beje, derinant su Lorcos „Yerma“, čia atsišaukė

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

(Atkelta iš 3 psl.)

la. Ją kšto nuomone, toji veikla nebuvusi labai paveiki (p. 145). Kažin ar su šia nuomone galima sutikti. Iš kur kitur žinome, kad Šliūpo įtaka ne tik buvo labai didelė tarp išeivių, bet ir Lietuvoje. G. Petkevičaitė - Bitė, gerai prisimindama anuos laikus, sakė: „Mūsų šaly, Kauno gubernijoje, anais laikais apie Basanavičių niekas nežinojo. Tik Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Aktorė Ingrida Blekytė „BARREN/yerma“ spektaklyje (pagal Frederico Garcia Lorca) šios vasaros Stratfordo (Kanadoje) festivaly.

„Yermos“ Maria, kai Jo panesė jo i Margaret Trudeau.

Šauniai vaidino Rod Beattie profesorius, Jo vyrą Dovyda. Tai bene sociologas, susirūpinęs buginančių pasaulio gyventojų prieaugliu, pilnas statistikos citatų. Buvau prates Rod Beattie matyti Shakespeare'o dramose, visokių kunigaikščių rolėse. Ten jis didelio išpuošio nedarė. O šiuolaikinis profesorius — pats tikriausias. Stephen Russell, priešingai, iškiles i pirmaeilį aktorių rangą, šiame pastatyme liko Beattie šešėlyje.

Įdomiai, drąsiai, vietom aktyviai vaidino Jo draugis, o vėliau jor trilypės asmenybės vaidintojų trio: Barbara Budd (Roz), Alicia Jeffery (Jessie) ir Donna Goodhand (Jennie). Pastaroji, kaip ir I. Blekytė, Stratforde naujokė. Spėju, kad už me-

tų kitų ji ateis i pirmaeilį tarpą. Vienoj ilgesnėj scenoj įdomus buvo Anne McKay (Anne) pasirodymas. Tai gal šešėrių — septynių metų mergytė, kuri ne tik scenoje laisviausiai jautėsi, bet vietomis ir visai talentingai vaidino. Mažameikių išėjimai dažniausiai būna tik spragoms užpildyti, kur iš dramaturgo teksto negalima jų vaidmenis išbraukti. Šioje improvizacijoje jokio reikalo mažametę įvesti nebuvo. Rolę padiktavo aktorės atrodymas.

„BARREN/yerma“ repertuare liko iki spalio 6 dienos. Šiaip jau Third Stage penkių šimtų vietų teatras nėra populiarius. Man šis pastatymas daug geriau patiko už „Happy New Year“ net ir kaip muzikinis. Lietuvii publikai jis, suprantama, buvo įdomus vien jau dėl Ingridos Blekytės vaidybos.

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio atgimimo reiklą atriboti nuo socializmo ir marksizmo idėjos jam nebuvo svetimos jau „nuo Maskvos studentavimo laikų“ (p. 153). Turbut neklydo Basanavičius sakymas, kad Šliūpas ir i „Auš-

Monografija verta dr. Jono Šliūpo

kuria visiems akys badomos“ (Krislai, 1966, p. 466).

TAUTINIO SOCIALIZMO KELIU

Nors „Apšvietoje“ Šliūpas bandė lietuvišką tautinio